

Valsts prezidenta Egila Levita runa Valsts valodas dienai veltītā diskusijā Rīgas pilī

Publicēts: 17.10.2022.

[Egils Levits](#)

Sveicināti, godātie klātesošie un tiešsaistes skatītāji!

I

Latviešu valoda ir latviešu nācijas identitātes pamats. Latviešu nācija un vēlāk Latvijas valsts tapa, konsolidējoties ap savu valodu un kultūru. Tāpēc latviešu valoda kā valsts valoda ir arī viens no konstitucionālajiem Latvijas valsts valstiskuma stūrakmeņiem.

II

Šogad 15. oktobrī mēs otro reizi atzīmējam Valsts valodas dienu. Tā atgādina par mūsu kopējo atbildību. Tas ir labs brīdis, lai pārdomātu, kas ir padarīts un kas vēl ir darāms.

Valsts valodas dienas tradīcijas vēl tikai veidojas. Tradīciju jēga ir ļaut cilvēkam atpazīt savu vidi un stabilizēt savu dzīvi šajā vidē.

Ikviens cilvēks, tāpat kā institūcijas vai organizācijas, var atrast īpašu veidu un formu, kādā latviešu valodu pilnveidot, pārstāvēt un, ja nepieciešams, arī aizstāvēt un daudzināt.

Taču nepietiks, ja valodai uzmanību pievēršīsim tikai reizi gadā. Valsts un sabiedrības pienākums – kā tas ir paredzēts Satversmē – ir pastāvīgi stiprināt Latvijas valsts latvisko identitāti. To mēs darām, ik dienu runājot latviski, lasot latviski un rakstot latviski, tātad – dzīvojot latviešu valodā.

Valodā mēs atpazīstam sevi kā latviešus, izsakām savu esību un Valsts valodas dienā mēs to atzīmējam un svinam.

III

Pirms diviem gadiem šeit, Rīgas pilī, ar valodniekiem, izglītības iestāžu darbiniekiem un sabiedrības pārstāvjiem pārrunājām valsts valodas situāciju mūsdienu Latvijā.

Tika definētas sāpīgākās un ilgstoši ielaistās problēmas – latviešu valodas mācīšanās un zināšanu nepietiekamā kvalitāte, skolu segregācija, valsts valodas politikas nekonsekvences, latviešu diskriminācija darba tirgū, nepamatoti prasot krievu valodas zināšanas.

Viss iepriekšminētais ilgstoši ir kavējis latviešu valodai ieņemt tai pienākošos vietu un lomu visās mūsu valsts dzīves jomās.

IV

Taču šo divu gadu laikā *ledus ir sakustējies*. Ir pieņemti vairāki tālredzīgi politiski lēmumi.

Piemēram, ir būtiski pilnveidotas Valsts valodas politikas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam, sekmējot Satversmē noteikto valsts valodas konstitucionālo lomu.

Ir pieņemts likums par vienotu vispārējo izglītību valsts valodā, lai izslēgtu segregāciju un lai visi Latvijas bērni turpmāk mācītos vienotā skolu sistēmā.

V

Krievijas agresija Ukrainā ir likusi sabiedrībai atmosties no pārprastas iecietības pret padomju koloniālo mantojumu, kas jau robežojās ar glēvumu. Sabiedrība ir kļuvusi jutīgāka un redzīgāka.

Sabiedrības kampaņa par mums, brīvai un demokrātiskai valstij, necienīgā padomju koloniālā mantojuma izskaušanu, ko sociālajos tīklos iesāka daži domubiedri, ir pieņēmusi visaptverošus mērogus.

Tā mudina ātri un nešaubīgi atbrīvoties no padomju okupācijas laika paliekām informatīvajā telpā – no krievu valodas lietošanas publiskā komunikācijā ar vai starp latviešiem.

Tā ir pievērsusi uzmanību mūsu publiskajai videi, kur pieminekļi, ielu nosaukumi un citas publiskas zīmes deva godu padomju režīmam, krievu imperiālismam, to reprezentantiem un pakalpiņiem.

Galvenais *okupeklis* Rīgā jau ir nojaukts, un drīz tiks likvidēti arī vēl palikušie.

Saeimā bija iesniegts sabiedrisko aktivistu sagatavots likumprojekts par padomju režīmu slavinošu ielu un citu nosaukumu pārdēvēšanu. Diemžēl pašreizējā Saeima to vēl nepieņēma. Es ļoti ceru, ka savas darbības sākumā to pieņems nākamā Saeima.

Šo padomju okupantu un krievu imperiālistu marķieru novākšana nav tehnisks jautājums. Tas ir jautājums par mūsu, latviešu un Latvijas pilsoņu, domāšanu un pasaules uztveri.

Tas ir jautājums par to, ka mēs redzam sevi kā Eiropas nāciju ar mūsu nacionālo kultūru un vērtībām. Šajā pasaulē padomju okupantu un krievu imperiālisma ideoloģijas zīmēm vairs nav vietas.

VI

Mūsu pilsoņos ir augusi un kļuvusi plašāka izpratne par valsts valodu un tās lietošanas svarīgumu.

Rudenī Saeima ieviesa izmaiņas Imigrācijas likumā, kas paredz daudz stingrākus valsts valodas eksāmenus tiem mūsu valstī ilgstoši dzīvojošiem cilvēkiem, kuri līdz šim Latvijā varēja iztikt vien ar krievu valodu.

Saeimas atbildībā ir pieņemt Tieslietu ministrijas izstrādāto likumu par latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas statusa nodrošināšanu, kā mērķis ir novērst krievu valodas lietošanu saziņā ar valsts iestādēm.

Publiskajā vidē mūsu kopējai valsts valodai ir jābūt demokrātiskās saziņas valodai visiem iedzīvotājiem neatkarīgi no paralēli tai lietotās dzimtās valodas vai tautības.

VII

Par aizvadītajos divos gados paveikto varam teikt tā: "Ja mēs gribam, tad arī mēs varam." Tomēr latviešu valodas stiprināšanai vēl ir daudz darāmā.

Minēšu dažus mērķus, kas vēl jāsasniedz.

Pirmais: latviešu valodas mācīšanas kvalitātes uzlabošana. Trūkst skolotāju, un tas nozīmē, ka ir nepieciešama īpaša valsts programma pedagogu sagatavošanā, ja nepieciešams, piešķirot arī īpašas stipendijas studentiem un nosakot paaugstinātu latviešu valodas skolotāju atalgojumu. Jo no latviešu valodas skolotājiem, kuri īsteno arī pāreju uz mācībām vienīgi valsts valodā, lielā mērā ir atkarīgs, kāda būs mūsu valsts nākotne. Aicinu to apzināties jau šodien!

Tāpat humanitārajām un sociālajām zinātnēm, kas lielā mērā ir saistītas ar mūsu nacionālo identitāti, ir steidzami nepieciešams ievērojami palielināts, stabils un ilgstošs valsts atbalsts. Šo zinātņu pēctecība un potenciāls atrodas paaugstināta riska zonā.

VIII

Arī valdības līmenī jānodrošina atbildība par valsts valodas situāciju valstī, par latviešu valodas nostiprināšanu un attīstību.

Tādēļ nākamajā koalīcijas līgumā latviešu valoda ir jānosaka kā konkrēta atbildības sfēra, kas varētu tikt nodota izglītības vai kultūras ministra atbildības portfeli.

Šim ministram nākamā gada 15. oktobrī, tātad nākamajā Valsts valodas dienā, būtu jāsniedz pirmais – un vēlāk jau gadskārtējais – ziņojums Saeimai par valsts valodas situāciju mūsu valstī, par kuru pēc tam gan Saeima, gan sabiedrība varētu diskutēt.

Latviešu valodai ir jāklūst par valstisku prioritāti, caurvijot visas dzīves jomas. Tikai tad mēs varēsim būt droši, ka nākotnes Latvijā dzīvos izglītota un ar labu spriestspēju apveltīta sabiedrība.

IX

Godātie klātesošie!

Šodien mēs esam pulcējušies, lai spriestu par valsts valodu augstākajā izglītībā un zinātnē. Tā ir joma, kurā latviešu valoda sevi apliecina kā zinātnes valodu. Tajā veidojas zinātniskā terminoloģija un – pats svarīgākais – spēja latviski aprakstīt un izprast moderno pasauli.

Globalizācijas iespaidā starptautiskajā saziņā un zinātnē dominē angļu valoda. Ar nepieciešamību stiprināt valsts valodas pozīcijas augstākajā izglītībā un zinātnē mūsdienu globalizācijas apstākļos saskaras ne tikai Latvija, bet arī daudzas Eiropas un pasaules valstis, pat tās, kur ir liels valsts valodas lietotāju skaits.

Augstākajai izglītībai un zinātnei, ja tā vēlas būt kvalitatīva, ir jābūt konkurētspējīgai un atvērtai globalizācijas sarunai, kas visbiežāk notiek angļu valodā. Tomēr kopējais uzskats ir tāds, ka mūsdienu globalizācijas procesi nedrīkst marginalizēt nacionālo valstu valodas. Jo valodām ir jāspēj pildīt visas funkcijas sabiedrībā – gan turpināt tradīcijas, gan attīstīt nākotnei nepieciešamo potenciālu.

X

Tas liek uzdot jautājumus, vai starptautiskā konkurētspēja drīkst vājināt valsts valodas lietojuma apjomu zinātnē. Vai mūsu

augstākās izglītības un zinātnes atvērtība starptautiskajiem procesiem drīkst notikt uz Latvijas valsts valodas rēķina?

Augstskolu likumā kā viens no visu Latvijas augstskolu uzdevumiem ir valsts valodas izkopšana un attīstība augstskolu darbībā. Šis formulējums sevī ietver dziļu jēgu un padara augstskolas atbildīgas Satversmes priekšā. Proti, Latvijā nedrīkst būt jomas, kurās bez valsts valodas lietojuma var iztikt.

Šī ir dilemma, par ko šodien diskutēsim. Valoda ir instruments, ar ko mēs redzam pasauli, un mēs nedrīkstam izslēgt zinātņi un augstāko izglītību no šī pasaules redzējuma. Vienlaikus, protams, mums ir jāpiedalās pasaules zinātnes apritē.

Es novēlu diskusijas dalībniekiem šodien nonākt pie vērtīgām atziņām un ieteikumiem, tai skaitā arī pie ieteikumiem nākamās valdības valsts valodas politikai.

LĀTVIJAS VALSTS PREZIDENTA KANCELEJA

Valsts valodas dienai veltīta diskusija
"Valsts valoda 21. gadsimta augstskolā un zinātnē"

VIDEO: Valsts valodas dienai veltīta diskusija "Valsts valoda 21. gadsimta augstskolā un zinātnē"

17. oktobrī pulksten 10.00 Rīgas pilī notiks Valsts valodas dienai veltīta diskusija "Valsts valoda 21. gadsimta augstskolā un zinātnē", kurā Latvijas Valsts prezidents Egils Levits aicina uz...

17.10.2022. [Egils Levits](#)

<https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidenta-egila-levita-runa-valsts-valodas-dienai-veltita-diskusija-rigas-pili>